

В края на книгата е поместено и едно приложение — текстът на „Послание до велможата Йоан за смъртта на княза“ от Йосиф Волоцки. То документира популярността на Цамблаковото „Надгробно слово за митрополит Киприан“, четено и използвано в края на XV в. от староруския публицист Йосиф Волоцки. С основание доц. Дончева изтъква, че „Това е доказателство за разпространението на произведението на Григорий Цамблук в ръкописната традиция на русите през средновековието, въпреки че до наши дни е оцелял само един негов препис“ (с. 116).

Книгата на доц. д-р Невяна Дончева-Панайотова „Словото на Григорий Цамблук за митрополит Киприан“ разкрива интересни подробности от богатото ни културно минало и от книжовните връзки между българския и руския народ. Тя е значителен принос в проучванията върху творчеството на двамата талантиливи представители на Търновската книжовна школа, чийто жизнен път ги отвежда в края на XIV и началото на XV век в Русия.

Георги Данчев

СТИХОТВОРНИЯТ ПРЕВОД ОТ ЛИНГВИСТИЧНО И ПОЕТИЧЕСКО ГЛЕДИЩЕ

Паисий Христов

Езикови проблеми на ритъма в българските преводи на френска поезия от XIX век (Виктор Юго, Шарл Бодлер, Пол Верлен).
Библ. „Филология“, № 3. Изд. „ПИК“, В. Търново, 1995. 270 стр.

Изследването се състои от увод, две части, заключение и библиография. Посветено е на един от съществените компоненти на поетическия текст в различните му проявления от гледна точка на теорията и практиката на стихотворния превод. Въз основа на анализа на преводи на български език на стихове от трима френски поети от XIX в. авторът си поставя за задача да изучи особеностите при предаването на ритъма във връзка със спецификата на прехода от френската към българската версификационна система.

Изборът на лингвистичния подход в случая е само изходна точка за един глобален анализ на явленията, тъй като конкретните наблюдения водят до формулирането на постановки от литературнохудожествен характер, което е напълно естествено, като се има предвид спецификата на поетическия текст. Това не притеснява автора, тъй като подобна интердисциплинарност е не само неизбежна, но и твърде полезна. Според мене едно от основните достойнства на труда е именно свързването на

тези два плана на литературнохудожествения текст при преводите, защото то помага да се запази характерната за лингвиста обективност и безпристрастност.

Трябва веднага да се подчертае, че подобно изследване у нас се появява за първи път въпреки сравнително богатата библиография върху проблемите на стихознанието и върху отделни аспекти на поетическия език и превода на поезия. Разбира се, авторът намира здрава методологическа опора не само в трудовете на наши изследвачи, но и на голям брой френски и руски учени, работили в областта на поетическия език и на теорията и критиката на превода. При това неговият подход си остава напълно оригинален, а това му налага да се справи в първата част с някои съществуващи терминологични неясноти и да установи собствен понятиен апарат.

Целта на изследването предопределя неговата структура, а именно разкриването първоначално на ролята и функцията на ритъма в поетическата творба, на факторите, от които той зависи, на елементите на ритмичната структура, а сетне и на особеностите при предаването на ритъма в преводите на френска поезия на български език чрез разглеждането на четири основни въпроса — ритъм и строфа, ритъм и синтаксис, ритъм и метрика, ритъм и поетическа фонетика.

В първата част, която заема приблизително една четвърт от общия обем, се поставят няколко задачи: най-напред да се дефинира ритъмът като формален компонент на поетическата творба, да се направи преглед на съществуващите гледища по въпроса, а след това да се постави ритъмът в общия лингвистичен контекст, да се разграничат елементите на ритмичната структура.

В първата глава, като привежда становища на авторитети от Гиро и Валери до Коен и Мешоник, а също на съвременни български изследвачи, Паисий Христов не си поставя за задача самоцелно да конфронтира отделните дефиниции и гледни точки, а да ги систематизира според елементите, чрез които се определя ритъмът около общите идеи за повторителност, за редуване и за последователност. Според мене интерес представлява третата глава, в която авторът най-напред обосновава избора на основния за изследването термин *стихотворен превод* като освободен от оценъчността на наименованието *поетичен превод*. Особено привличат вниманието разсъжденията за ползата от науката и критиката при превода на поезия. Излагат се и съществуващи становища за превода като максимално обобщено, универсално понятие. По-нататък се разглежда ролята на метриката при стихотворния превод и съвсем обяснимото с оглед на спецификата на френското и на българското стихосложение преобладаване на ямба и анапеста при превод на френски поети на български език.

Втората част започва с разглеждането на проблема за строфичния строеж и ритъма във връзка с ритъма при стихотворния превод. Изходна точка при анализа на строфата е постановката на Еткинд, подкрепена от становищата на други изследвачи, че тя е форма на проявление на ритъма. Върху основата на анализите на поемите „Джинове“ от Юго, „Есенна песен“ от Верлен, които са с изключително оригинален строфичен строеж, а също на „Вечерна хармония“ от Бодлер, и техните български версии от Пенчо Симов, Лъчезар Станчев, Георги Михайлов, Кирил Кадийски, Атанас Сугарев и др. се стига до заключението, че нашите преводачи винаги са се съобразявали със строфиката на оригинала, което се обяснява с факта, че строфата заема най-високо място в йерархията на елементите в стихотворната творба.

След кратко изложение по въпроса за дефиницията на римата и изясняването на особеностите на мъжката и женската рима във френския език, като се изтъква предимството на по-подходящите за случая термини вокална и консонантна рима, Паисий Христов формулира изискванията, които те предявяват към преводача, и след обстояйни анализи установява строгото придържане към оригиналното редуване в българските версии независимо откога датират те. Втора глава е посветена на различните проявления на връзката между ритъм и синтаксис в поезията и нейното претворяване в преводите. Наличието на формални различия при относителната дължина на думите във френски и български език, мястото на прилагателното и пр. поставят пред преводача редица трудности, пряко свързани с ритъма. Паисий Христов се спира последователно на инверсията, повторенията — на думи и на синтактично равнище (по същество анафора, епифора, синтактичен паралелизъм).

Останалата част от главата разглежда фразовите трансформации във връзка с ритъма и анжамбмана, на който напълно основателно е обърнато особено внимание, тъй като той представлява белег за разминаването между метър и синтаксис. Във френския език всяка синтактична група е и ритмична група и поради тази причина преносът се откроява особено отчетливо. Относително по-големият брой анжамбмани, установен в преводите, се дължи именно на сравнително по-неутралното им възприемане на български.

Трета глава започва с обстояйно изложение върху метриката с нейните елементи при френската поезия, разгледана в исторически план от александрина до хетерометричния стих, като особено внимание се обръща на обновлението през епохата на романтизма и на преосмислянето на класическите форми при тримата разглеждани поети от XIX в. Особено интересни тук са наблюденията върху александрийския стих у всеки от тях и умението на преводачите да се справят с характерните особености на оригинала.

Във втория раздел на тази глава се разглежда стихотворната стъпка като фактор на ритъма. Тук получават конкретизация както в теоретичен план, така и чрез анализите някои постановки, свързани със специфичните особености на френското и българското стихосложение, изложени в трета глава на първа част.

Последната глава разглежда звуковия строеж като стоящ най-ниско в йерархията на елементите на стихотворението. След последователното изложение за същността на неговите три аспекта — интонация, ударение и вокална хармония — и след анализа на редица поетически творби и техните преводи авторът стига до заключението, че еуфоничните ефекти са най-преки и естествени компоненти на ритъма, но смята, че не може да се говори за някакви особени закони на благозвучието и за особени асоциации между звук и смисъл.

Особено ценни и оригинални са наблюденията върху съществените различия между френската и българската поетическа традиция на различни равнища, основани на анализи на достатъчно представителен корпус от оригинални и преводни текстове. Именно при този анализ се проявяват най-добре проникновението и опитът на Паисий Христов, който е не само виден специалист по романско езикознание, но и автор на много публикации по теория и критика на художествения превод, а и сам преводач на поезия.

Красимир Петров